

RENATA JEZIERSKA

MUZEUM SZOPEK W RZYMIE

To oryginalne muzeum znajduje się w budynku przy ulicy Tor dé Conti 31a, w rejonie Forum Augusta i Forum Romanum, w niewielkiej odległości od Koloseum. Mieści się tu zarazem siedziba Włoskiego Towarzystwa Przyjaciół Szopki (Associazione Italiana Amici del Presepio), które zrzesza ludzi pielęgnujących tradycję grudniowych świąt Bożego Narodzenia, uczestniczy w światowym ruchu szopkarstwa, interesuje się wszelkimi jego przejawami i gromadzi zbiory z całego świata. Organem Towarzystwa jest pismo zatytułowane „Szopka” („Il Presepio”), które wychodzi już dwadzieścia dwa lata i do tej pory ukazało się ok. 80 numerów. Zawarte w nich są artykuły poświęcone m. in. zagadnieniu konstrukcji szopek, wybitnym ich konstruktorom, zapaleńcom szopkarstwa, bogate informacje z różnych regionów Włoch i stron świata, wreszcie noty bibliograficzne rejestrujące włoskie i zagraniczne publikacje o szopkach i zwyczajach związanych z grudniowymi świętami. W pobieżnym przeglądzie not bibliograficznych znalazłam m. in. wiadomość o „La szopka polacca” („Szopka polska”), artykuł pióra Renato Salvadori, zamieszczony w piśmie „Qui Touring” z grudnia 1973 r.

Przy wejściu do Muzeum na pierwszym planie znajduje się barwna szopka krakowska. Ten miły fakt świadczy niewątpliwie o tym, że jesteśmy wysoko notowani na europejskiej „giełdzie” szopkarskiej. Z szopek polskich znajdujących się tutaj odnotować należy jeszcze szopkę krakowską z kukielkami, wykonaną przez murarza, Bolesława Wiatra. Szopka ta jest darem naszego rządu i została przywieziona z Polski przez jednego z członków Towarzystwa, Angelo Stefanucci. I ostatnia polska szopka, udokumentowana jako: „Figure in stile Catalano di Zarzeka (Polonia)”, tj. figurki w stylu Catalano z Zarzeki. Jest to niewątpliwie błędna dokumentacja i pod znakiem zapytania pozostaje sam obiekt.

Spotykamy tu wiele szopek europejskich: z Czechosłowacji — zawierające m. in. figurki wycięte z kolorowego kartonu lub ceramiczne (ta ostatnia jest darem Kristiny Valsikovej z Bratysławy); z Węgier,

z Ukrainy — szopka „Vertep” — rekonstrukcja wykonana przez Włochów: Margeritę Loffredo i Ferdinando Ammanniti; szopki niemieckie — m. in. z Köln i szopki z figurkami z cyny kolorowej z Diessen; szopki z Austrii, Belgii, Francji — głównie z Prowansji i innych regionów, z krajów skandynawskich, bardzo duża ilość szopek z Hiszpanii — figurki z terrakoty polichromowanej (wykonane m. in. przez Josè Daniel Ursueguia z Barcelony), figurki charakterystyczne i współczesne (wykonane przez Josè Cuenca Valverde i Manuel Artigas Mendez z Murcia) itd.

Oczywiście największą część zbiorów stanowią szopki włoskie, reprezentujące prawie wszystkie regiony kraju. Szczególną uwagę zwracają szopki neapolitańskie, będące prawdziwymi dziełami sztuki. Urzekają one pomysłowością, bogatą scenerią, wspaniałym odtworzeniem środowiska z niezliczoną ilością „finimenti” — wszystkich drobnych przedmiotów składających się na wyposażenie wnętrza szopek. Wspaniała galeria postaci w tysiącach póz i przy rozmaitych zajęciach, liczne sceny z życia ludowego — są cenną rejestracją zwyczajów i obyczajów włoskich, w wielu wypadkach już nie istniejących. M. in. przyciąga wzrok zwiedzającego barwna szopka z figurkami w miniaturze, wykonana przez członka Towarzystwa, Renato Longari, a dokumentująca sceny z ludowej szopki rzymskiej, np. gry ludowe, takie jak „la morra”, „la partita a scopa”, taniec i muzykę, typy ludowe itd.

W obszernej szklanej gablocie zgromadzono szopki w miniaturze, które wydają się być pięknymi zabawkami dziecinnymi. W nich: barwne lady sklepowe z owocami i warzywami, różne rodzaje pieczywa i ciast, sprzedawcy pieczonych kasztanów i gotowanej kukurydzy, murarze, praczki, chłopci, pasterze z trzodami owiec wyrabiający masło i sery itp. Bardzo ciekawym obiektem jest szopka wykonana ze szkła artystycznego, pochodząca z ośrodka przemysłu szklarskiego z Murano. Trudno tu zresztą opisać całe bogactwo i różnorodność szopek włoskich.

Osobno w dużej gablocie zatytułowanej „Muzyka i tańce ludowe w szopce” odtworzono — poprzez figurki ceramiczne i terrakotowe — tańce prowansalskie, alzackie, katalońskie, andaluzyjskie, neapolitańskie, charakterystyczne instrumenty muzyczne z Abruzzo, z Portugalii itd.

W muzeum zgromadzono także szopki z Ameryk południowej, środkowej i północnej: z Brazylii — figurki ludowe z terrakoty i ceramiczne (z Pernambuco); z Kolumbii, Ekwadoru — oryginalne szopki z figurkami wykonanymi z marcepanu i cukru (dzieło Margarity Reza Calderón), z Peru, Chile, Argentyny, Gwatemali, z Meksyku — szopka z figurkami ludowymi „Peones”. Ponadto znajdują się tu szopki z Japonii i Indii oraz szopka orientalna (zaprojektowana przez Fernando Ammanniti z figurkami ofiarowanymi przez członka Towarzystwa, Felice Nadelini), a także szopka afrykańska z Kenii.

Znajdujemy tu także okolicznościowe ciekawostki w specjalnej gablocie, jak: numizmatyka bożonarodzeniowa z monetami pontyfikalnymi, filatelistyka — znaczki pocztowe o tematyce bożonarodzeniowej (poczty watykańska, Republiki San Marino i włoska), odznaki Towarzystw Szopkowych z Argentyny, Austrii, Niemiec, Włoch, Węgier i Hiszpanii, ordery za zasługi położone na polu szopkarstwa, odznaki Międzynarodowych Kongresów Szopkarskich oraz medale włoskie z podobiznami szopek i in.

Muzeum dysponuje bardzo skromnymi warunkami lokalowymi. Wiele do życzenia pozostawia zarówno sposób ekspozycji, jak i dokumentacja obiektów. Mimo to, placówka spełnia pożyteczną rolę. Jest to chyba jedyne na świecie muzeum dające przegląd różnorodnych stylów szopkarskich oraz bogatej kolekcji figurek i kukiełek, a także ukazujące w autentycznych eksponatach europejskie i zamorskie zwyczaje oraz przepych strojów ludowych.

BARBARA POLOCZKOWA

MUZEA W ANGLII

W czasie pobytu w Anglii w lecie 1972 r. zwiedziłam szereg muzeów angielskich; znajomość języka i możliwość korzystania z samochodu pozwoliły mi na zebranie stosunkowo dużej ilości materiału. Poniżej podaję podstawowe informacje o kilku rodzajach muzeów angielskich, a zwłaszcza o prowadzonych w nich działach etnograficznych.

1. Muzeum centralne — The British Museum — w głównym swym gmachu wystawy etnograficznej nie prowadzi. Dział etnografii ma swą siedzibę w odrębnym budynku, przy Burlington Garden 5, zwanym „The Museum of Mankind” („Muzeum rodzaju ludzkiego”). Wystawy rozlokowane są w piętnastu pomieszczeniach z tym, że każda sala względnie pokój poświęcone są innej tematyce. Wystawy zmienia się w okresach mniej więcej rocznych; jednak nie rozmontowuje się ich, a po kilku latach te same zestawy eksponatów wracają powtórnie na sale, dla tych widzów, którzy nie mogli ich obejrzeć w pierwszym terminie. W posiadaniu działu etnografii znajduje się około miliona eksponatów pochodzących z całego świata; specyfika etnografii angielskiej, zajmującej się w przeszłości głównie kulturami pozaeuropejskimi sprawia, że wystawy obrazują głównie kulturę tradycyjną ludności kolorowej. Ze względu na ogromną ilość zebranego materiału, zbiory są tylko w części opracowane.

2. Przykład muzeum regionalnego: Muzeum w Leicester. Wszystkie zabytki związane z historią kultury regionu (archeologia, historia, etnografia) tworzą wspólny dział pod nazwą „Antiquities”, tj. antyki. Jest on jednym z ośmiu kierunków pracy muzealnej (poza tym: archiwalia, sztuka, biologia, geologia, współpraca ze szkołami, technika, ikonografia). Pracownicy działu antiquities posiadający wykształcenie uniwersyteckie zajmują się głównie badaniami terenowymi i opracowywaniem ich wyników; liczniejszy od nich średni personel muzealny (maturanci przesz-

kalani praktycznie na urządzanych centralnie fachowych kursach muzealnych o różnych specjalnościach) zajmują się inwentaryzacją, konserwacją, oprowadzaniem wycieczek itp. W muzeach regionalnych szczególnie rozbudowywany jest dział współpracy ze szkołami, który np. w Leicester zatrudnia największą ilość pracowników (14 osób). Dla szkół opracowuje się i wysyła specjalne zestawy gablot ilustrujących zgłoszoną uprzednio przez nauczycieli tematykę lekcyjną. W roku 1971 w Leicester wysłano w ten sposób do okolicznych szkół około 14 tysięcy eksponatów.

Gromadzenie nowonabytków odbywa się według nieco innych zasad niż w Polsce: szerszy zasięg tematyki działu oraz znacznie większy stopień uprzemysłowienia i zurbanizowania Anglii w ubiegłym stuleciu powoduje, że nabytki są już przeważnie wytworami fabrycznymi. Obejmują one bardzo szeroki krąg przedmiotów użytku codziennego (np. elektryczny sprzęt domowy, drukowane pocztówki świąteczne itp.). Do zbiorów zakupuje się także niektóre przedmioty produkowane współcześnie, charakterystyczne dla aktualnego etapu kultury, np. ubiory kobiece i męskie według mody ostatnich lat, odznaki sportowe itd.

3. Przykład muzeum biograficznego: Muzeum Szekspira w Stradford on Avon. Kilka budynków obejmujących ten zespół (domy Szekspira, jego dziadków, rodziców i córki) znajduje się w różnych punktach niewielkiego zabytkowego miasteczka. We wnętrzach zachowano ściśle ich dawny użytkowy charakter, nie ma w nich żadnych gablot, plansz lub napisów wskazujących na obecną muzealną funkcję tych pomieszczeń. Izby wyposażone są w pełne zestawy oryginalnych używanych w XVI—XVII wieku sprzętów i naczyń domowych, uzupełnionych używanymi przez ich dawnych mieszkańców drobniejszymi przedmiotami: książkami, bibelotami, robótkami ręcznymi. Osiągnięto w ten sposób maksimum autentyczności, przeniesienie widza w otoczenie i klimat epoki elżbietańskiej. Wszelkie objaśnienia podane są w licznych folderach, które sprzedaje się przy wejściu. Każdej zebranej niewielkiej grupce zwiedzających towarzyszy pracownik muzeum, który jednocześnie opiekuje się zbiorami i odpowiada na ewentualne pytania gości.

4. Przykład skansenu: Walijskie Muzeum Ludowe w St. Fagans koło Cardiff. Podobnie jak w muzeach regionalnych, kultura miejscowej ludności wiejskiej nie tworzy tu samoistnego odrębnego działu. W St. Fagans pokazano kulturę wszystkich warstw ludności zamieszkującej Walię: szlachty, kupców, rzemieślników, żeglarzy, rolników i hodowców owiec, urzędników, kaznodziejów itd. Stosownie do tego wystawiennictwo obejmuje heraldykę, wyposażenie wnętrz dworów wiejskich i domów mieszczańskich, narzędzia używane na wsi i w mieście, akcesoria sportowe (np. dawne rakiety tenisowe), bukiety żniwne, teksty wyroków sądo-

wych, magiczne przedmioty używane przez żeglarzy itp. Wystawy te mieszczą się w specjalnym dużym budynku (galerii).

Oryginalne stojące w parku budowle obejmują zamek St. Fagans, który wraz z wyposażeniem jego wnętrza stanowi przykład kultury elitarnej, oraz jedenaście budowli kamiennych lub o konstrukcji szachulcowej, ilustrujących budownictwo chłopskie i małomiasteczkowe. W liczbie tej znajduje się pięć domów mieszkalnych z XV—XVIII wieku, budynki stodoły, tkalni, garbarni, kaplicy, rogatki miejskiej, oraz mały budynek, w którym rozgrywano walki kogutów. Wszystkie wymienione budynki wyposażone są w odpowiednie dla danej epoki meble, a budynki gospodarcze i przemysłowe — w sprzęt i narzędzia. W skansenie znajduje się ponadto wóz cygański.

5. Przykład muzeum prywatnego: XVII-wieczny pałac w Chatsworth, Derbyshire, siedziba Duke of Devonshire. Przyjętym obecnie w Anglii zwyczajem, znaczną, mieszczącą zbiory, część zamku udostępnia się na czas week-endu do zwiedzania; pobierana opłata za wstęp wyższa jest niż w muzeach państwowych i municypalnych, a przeznacza się ją na pokrycie kosztów utrzymania pałacu i parku. Zbiory zabytkowych mebli, dywanów, obrazów i rzeźb są znacznie bogatsze niż w czołowych muzeach tego typu w Polsce (Łańcut, Pszczyna); jest to oczywiste, ponieważ wyspy brytyjskie od wielu stuleci nie podlegały obcej inwazji i rabunkom i gromadzone przez pokolenia wspaniałe zbiory sztuki mogły w tamtejszych zamkach bezpiecznie przetrwać. Jedna sala pałacu przeznaczona jest specjalnie na przyjmowanie odwiedzin królów angielskich. Do zwiedzania udostępniony jest również park, stanowiący przykład angielskiej sztuki ogrodniczej (grupy rzadkich drzew, krzewów i kwiatów pięknie wkomponowanych w zielone trawniki).

We wszystkich muzeach angielskich zwraca uwagę wielka dbałość o wygodny i przyjemny pobyt zwiedzających: urządzone są pokoje wypoczynkowe, palarnie, bufety, kioski z napojami, punkty sprzedaży wydawnictw i pamiątek, czysto utrzymane toalety i umywalnie.

Odnośnie do gromadzonych kolekcji podkreślić należy szczególną staranność w konserwacji przedmiotów: żaden nowonabyty eksponat nie dostaje się do magazynów przed przejściem szeregu prób wykazujących istnienie szkodników, korozji, lub innego rodzaju uszkodzeń. Okresowo przeprowadza się kontrolę zbiorów pod kątem stanu ich zachowania, a wysortowane sztuki poddawane są odpowiednim zabiegom. Zajmuje się tym wykwalifikowany miejscowy personel, mający do swej dyspozycji cały szereg nowoczesnych metod i środków chemicznych.

MILAN CHLEBANA

MÚZEUM SLOVENSKEJ DEDINY V MARTINE

Roku 1891 sa realizovala priekopnícka myšlienka Artura Hazeliusa. Výstava prvého múzea v prírode, neďaleko švédskeho hlaného mesta Stockholm, bola len začiatkom budovania múzeí tohto typu. Príklad Švédov nasledovali predovšetkým ich severskí susedia, a na začiatku 20. storočia je v Európe už niekoľko múzeí v prírode. Zo Švédska pochádza aj termín skansen, ktorý sa pre múzeá tohto druhu zaužíval aj v ďalších krajinách.

O štyri roky neskôršie, teda roku 1895, bola zahájená v Prahe Národopisná výstava československá. Organizátori tejto výstavy sa pokúsili

Ryc. 1. Pohľad na Múzeum slovenskej dediny v Martine

expozičnou formou po prvý raz podat' komplexný obraz o živote ľudových vrstiev. Za týmto účelom sa previezli, alebo rekonštruovali mnohé obytné domy a ďalšie ľudové stavebné objekty. Slovensko tu reprezentovali gazdovstvo z dediny Čičmany a chalupa z Oravy. Tieto ľudové stavby sa postavili podľa projektov architekta Dušana Jurkoviča, veľkého obdivovateľa a znalca slovenského ľudového staviteľstva. Organizátori Národopisnej výstavy československej uvažovali tak, že objekty, zhromaždené pri tejto príležitosti, by sa mohli stať základom budúceho múzea ľudového staviteľstva. Tieto podnetné myšlienky zostali len v podobe plánov, ale z mnohých príčin sa nerealizovali.

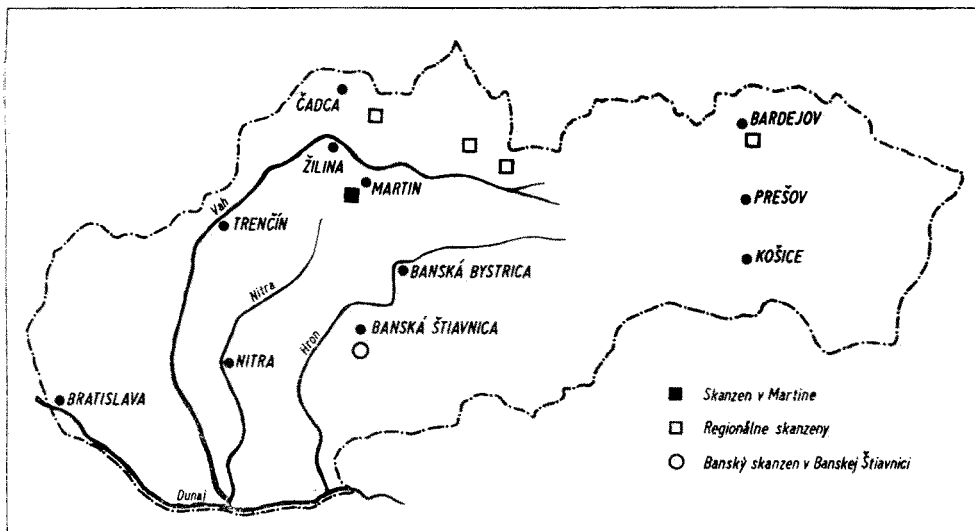
Prvé múzeum ľudovej architektúry v Československu sa začalo budovať roku 1925 v Rožnově pod Radhoštěm. Mesto Rožnov pod Radhoštěm sa nachádza vo východnej časti Moravy. O vznik tohto skanzenu sa vo veľkej miere zaslúžili bratia Alois a Bohumír Jaroňkowie)¹. Do mestského parku sústredili drevené meštianske stavby z rožnovského námestia. V súčasnosti je Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm najrozsiahlejšie v Československu a stále sa pokračuje v jeho budovaní.

Myšlienka postaviť múzeum ľudového staviteľstva je známa i na Slovensku už niekoľko desaťročí. Je úzko spojená so vznikom Muzeálnej slovenskej spoločnosti roku 1893. Skanzen sa mal nachádzať v tesnej blízkosti novej budovy Slovenského národného múzea, ktorá bola postavená roku 1932. Vtedajšie romantické náhľady prenikli prostredníctvom tvorcov i do koncepcie skanzenu. Táto koncepcia ho predstavovala ako živé múzeum, kde bude možné vidieť zaniknuté spôsoby života ľudu, ktorý sa tu bude udržiavať v podobe atrakcie². Napriek tomu, že Muzeálna slovenská spoločnosť mala pripravené aj finančné prostriedky, s výstavbou sa nezačalo. Vypuknutie druhej svetovej vojny znova oddialilo tieto snahy na niekoľko rokov.

Obdobie po druhej svetovej vojne je charakterizované ďalším úsilím o vybudovanie múzea ľudovej architektúry. Na stránkach odborných časopisov sa objavujú články a diskusie, ktoré hovoria o potrebe výstavby tohto múzea. Tieto snahy nadobúdajú na intenzite aj preto, že pamiatky ľudového staviteľstva stále viac miznú. Táto skutočnosť je dôsledkom nových hospodársko-spoločenských pomerov i lepšej ekonomickej situovanosti obyvateľov Slovenska. Problematike budovania múzeí v prírode sa venovali aj zasadania a konferencie, ktorých cieľom bolo prediskutovať koncepciu a pracovné postupy pri realizovaní týchto diel. Vý-

¹ Arnošt Kubeša, *Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm*. „Sborník Slovenského Národného Múzea“ 1965, t. 59, Etnografia 6, s. 22—30.

² Štefan Mruškovič, *Slovenské muzeum ľudovej architektúry v Martine*. „Slovenský Národopis“ 1972, t. 20, s. 13.

Mapa rozmiestnenia skanzenov na Slovensku

stavba skanzenov sa považuje za najlepší spôsob ochrany pamiatok ľudového staviteľstva. Dňa 2. apríla 1964 Slovenská národná rada schválila návrh na vybudovanie celoslovenského Múzea ľudovej architektúry v Martine. Splnením tejto vážnej a náročnej kultúrno-politickej a vedeckej úlohy, bolo poverené Slovenské národné múzeum — Etnografický ústav v Martine. Skanzen i expozície Slovenského národného múzea vytvoria spolu komplex, reprezentujúci materiálnu i duchovnú kultúru slovenského ľudu³.

V tomto čase sa začína vlastná etapa prípravných prác na budovanie skanzenu. Odborní pracovníci Slovenského národného múzea v Martine zhromažďujú podklady a dokumentáciu o ľudovom staviteľstve na Slovensku. Tie oblasti, ktoré sú v materiáloch nedostatočne zastúpené, osobne navštevujú a priamo na mieste vyberajú vhodné objekty. Spolu s výberom stavebných objektov, hľadá sa aj vyhovujúce miesto pre skanzen. Vedenie Slovenského národného múzea sa rozhodlo pre Jahodnícke háje, ktoré ležia juhovýchodným smerom, približne 2 km od centra Martina. Túto skutočnosť rešpektovali aj autorské kolektívy, ktoré sa zúčastnili súťáže o vypracovanie urbanistickej štúdie a návrhu projektu na výstavbu skanzenu. Územie Jahodníckych hájov má rozlohu okolo 100 ha, nachádza sa v zvlnenom teréne, čiastočne porastenom ihličnatým lesom. Na tejto ploche sa spolu sústreďujú a postaví asi 240 objektov

³ Ibidem. s. 19.

ľudového staviteľstva, ktoré budú rozdelené do jednotlivých celkov (oblastí). Okrem týchto objektov sa vybudujú aj komunikácie, parkovisko, administratívne a služobné priestory. Popri svojej vedecko-dokumentačnej funkcii, bude skanzen plniť aj úlohu osvetového a rekreačného zariadenia⁴.

Základný kameň tohto múzea položili dňa 5. novembra 1968. Po niekoľkých desaťročiach diskusií, problémov a intenzívnej výskumnej práci sa konečne začalo budovať Múzeum slovenskej dediny. Toto pomenovanie (namiesto Múzeum ľudovej architektúry), sa zaviedlo roku 1972 a bolo tiež predmetom mnohých diskusií. Najčastejšie sa aj naďalej používa termín *s k a n z e n*, pretože je krátky, výstižný a zrozumiteľný. Výstavba skanzenu pri Slovenskom národnom múzeu v Martine je v súčasnosti najdôležitejšou úlohou tohto ústavu. Podriadiť sa jej všetka vedecko-výskumná a dokumentačná činnosť ústavu, ktorý je personálne dobudovaný a dobre pripravený na túto náročnú prácu. Táto činnosť sa prejavila aj na profile jeho publikačného orgánu, ktorým je Zborník Slovenského národného múzea. Prvé príspevky od dr. Andreja Polonca a dr. Štefana Mruškoviča sa objavili už roku 1965⁵. Tieto články sumarizovali doterajšie snahy o výstavbu skanzenu a čiastočne naznačili jeho koncepciu. V Zborníku Slovenského národného múzea 62, Etnografia 10, 1969 sú publikované už prvé skúsenosti a konkrétne poznatky z výstavby skanzenu. Sú zaradené v osobitnej časti pod názvom Kronika Múzea ľudovej architektúry. Značný priestor v tomto Zborníku je venovaný otázkam štúdia ľudového staviteľstva na Slovensku. V roku 1972 vyšla publikácia Múzeum ľudovej architektúry. Ján Kantár a Jozef Turzo v krátkych príspevkoch opísali stav prác na výstavbe skanzenu a uviedli smer jeho ďalšieho rozvoja. Táto knižka je vybavená obsiahlou obrazovou časťou, ktorá čitateľovi približuje konkrétne objekty ľudového staviteľstva, vybrané pre Múzeum slovenskej dediny.

Vzhľadom na to, že tradičným a prevažným zamestnaním bolo na Slovensku v minulosti poľnohospodárstvo, najviac objektov budú predstavovať roľnícke usadlosti. Okrem roľníckych obydlí tu budú aj domy drevorubačov, pastierov, remeselníkov, ďalej menšie objekty doplnkového charakteru — kaplnky, kríže pri cestách, výrobné zariadenia. Objekty sústredené v jednotlivých regiónoch rešpektujú tradičnú zástavbu a budú predstavovať typické sídelné formy slovenských dedín⁶.

Vnútorne je Múzeum slovenskej dediny rozdelené na 10 oblastí, v ktorých sú zastúpené všetky typy ľudového staviteľstva na Sloven-

⁴ Ibidem, s. 24.

⁵ „Sborník Slovenského Národného Múzea“ 1965, t. 59, Etnografia 6, s. 5—21.

⁶ Ján Kantár, *Koncepčné zásady Múzea ľudovej architektúry v Martine*. In: *Múzeum ľudovej architektúry*, Martin 1972.

sku. Niektoré oblasti sú ešte ďalej rozčlenené, vzhľadom na regionálnu diferencovanosť a odlišnosti ľudových stavebných objektov:

I. Oblasť Čičmian (dedina Čičmany). Táto oblasť je zo všetkých najmenšia, bude tu stáť jedna usadlosť a jeden obytný dom.

II. Oblasť kopaničiarskeho osídlenia severozápadného Slovenska.

III. Oblasť Oravy, Turca a Liptova. Táto oblasť bude počtom objektov najrozsiahlejšia. Objekty z jednotlivých regiónov budú sústredené osobitne.

IV. Oblasť Spiša. Skladá sa z troch celkov: skupina tatransko-magurská, skupina centrálného Spiša a skupina južného Spiša s obydliami baníkov.

V. Oblasť východného Slovenska. Delí sa ďalej na skupinu šarišsko-beskydskú a poloninskú.

VI. Oblasť Pohronia. Táto oblasť sleduje ľudovú architektúru pri rieke Hron.

VII. Južná oblasť stredného Slovenska.

VIII. Podunajská oblasť.

IX. Oblasť Ponitria a Bielych Karpát.

X. Oblasť trnavskej nížiny, Malých Karpát a Záhoria.

V súčasnosti (začiatok roku 1976) je realizovaná časť oblasti číslo III — región Orava, v ktorom je postavených spolu 26 objektov. Niektoré objekty regiónu Orava sú zariadené nábytkom a ďalším príslušenstvom ľudového interiéru. Vo výstavbe je oblasť číslo II — severozápadné Slovensko.

I keď Múzeum slovenskej dediny ešte nie je dokončené, región Orava je už prístupný verejnosti. Slávnostné otvorenie tejto časti skanzenu bolo dňa 24. mája 1972 za účasti etnografov a múzejníkov z celej Československej socialistickej republiky. Pri tejto príležitosti bol usporiadaný seminár o ochrane ľudovej architektúry, ktorý sa konal 23. a 24. mája 1972. Na seminári boli prednesené referáty, ktoré sa zaoberali ochranou ľudových stavebných objektov formou budovania skanzenov, alebo ochranou na mieste vzniku — *in situ*. Vo výstavných priestoroch Slovenského národného múzea bola zároveň inštalovaná výstava „Ľudová architektúra v Československu“. Sprístupnenie prvej, dobudovanej časti Múzea slovenskej dediny malo teda dôstojný rámec.⁷

Skanzen v Martine sa stane po svojom dokončení hmotným dokumentom ľudovej stavebnej kultúry na území Slovenska. Obytné domy a stavebné objekty sústredené v Múzeu slovenskej dediny nebudú hovoriť len o kultúre Slovákov, ale aj o príslušníkoch iných etnických skupín,

⁷ Ján Hyčko, *Prvá časť Múzea slovenskej dediny v Martine sprístupnená verejnosti*. „Muzeum“ 1972. t. 17. s. 209.

ktoré toto územie obývajú už niekoľko storočí. I keď bude v tomto múzeu zastúpené ľudové stavitelstvo z celého Slovenska, nezostane osamotené. Ďalšie skanzeny sa stavajú na Kysuciach — severozápadné Slovensko, na Orave, v Liptove, na východnom Slovensku pri meste Bardejov. V týchto skanzenoch sa sústredia objekty ľudovej architektúry z jednotlivých regiónov. V blízkosti starého banického mesta Banská Štiavnica sa pripravuje výstavba Banského múzea v prírode. Okrem objektov na povrchu, bude v múzeu aj podzemná časť. Tu sa využijú priestory starých šacht, v ktorých sa kedysi ťažila ruda. Šachty poslúžia na inštalovanie banických strojov a zariadení⁸.

Na záver možno konštatovať, že v súčasnosti je v procese výstavby na Slovensku šesť múzeí v prírode. Päť z nich je lokalizovaných v oblasti severného Slovenska, kde bola v prevahe po stáročia drevená ľudová architektúra, ktorá tu bude aj chránená. Výnimkou je skanzen v Martine, ako centrálné múzeum, kde budú zastúpené všetky regióny Slovenska a teda aj oblasti murovanej architektúry. Banské múzeum v prírode pri Banskej Štiavnici sa nachádza v južnej časti stredného Slovenska.

Ochrana pamiatok tradičného ľudového stavitelstva vo forme múzeí v prírode sa rozbieha nádejným tempom. Treba len dúfať, že si ho udrží i v budúcnosti, alebo ho ešte zrýchli.

⁸ Ján Novák, *Banské múzeum v prírode v Banskej Štiavnici*. „Sborník Slovenského Národného múzea“ 1974, t. 68, Etnografia 15, s. 237—261.